

ŠKUCOV KNJIŽEVNI ZBORNIK, Studentska založba, Ljubljana 1981.

Piše: Denis Poniž

Studentska založba, koja deluje pri Studentskom kulturnom centru, za vreme svog postojanja izdala je niz dela. Njima je ona, nekad s više, drugi put s manje intenziteta, pokušavala da živi van institucionalnog posmatranja i manipulisanja domaćim i prevedenim knjigama. Škucov književni zbornik, jedna od prošlogodišnjih knjiga koje su, zbog teškoča finansijske prirode, izašle tek ove godine, već je dvadeset treći naslov zbirke koja možda uopšte neće prodreti u svet putem klasične reklame, ali će ipak ostati čvrsto usidrena u savremenog slovenčakoj kulturi. Ranija godišta posvećana su pre svega mladoj književnosti i to nije čudo, s obzirom na to da su izas izvanredno bogati i stvaralački raznoliki periodi, u kojima se afirmisala i Studentska založba. Danas – kako govorimo i pišemo – proživljavamo i doživljavamo kriju književnosti i kriju čitanja. Zanimljivo da i navedeni zbornik, koji bi trebalo da bude odskočna daska, način prve književne samoafirmacije, kao i generacijski ili estetski presek mlađe književnosti, pada u nekakav prazan prostor: književnost koju obuhvata – kako u uvodu saopštavaju sastavljači, odnosno priredivači, Miha Kovač, Aleš Debeljak i Jure Potokar – karakteriše zajednička oznaka: »Tu nema nikakvih problematiziranja pesničkih postupaka i samih lirske subekata, odnosno autora«. I zaista je celokupna poezija, ne samo po svojoj unutrašnjosti, nego i po razvijenosti i pravcima, koji bi morali da vode dalje od priznatog, afirmisanih i dostignutog, sabijena u nekakvu sadašnju prošlost, prozirna i bez zahteva, nimalo provokativna niti proširena u svet, nimalo prisvajačka niti nestrašna, nego stvarna i patetična, spremna da se predstavi svetu ma kakav on bio, iako znamo da nije najbolji, da je veoma udaljen od bilo kakvog idealja koji, ako se ne varamo, poeziju još uvek istražno i neprekidno traži u sebi i u svetu. Sastavljači zbornika su svesni da moraju delovati kao selektori, a na određen estetsko-artistički način čak i represivno, pa su, po sopstvenim rečima, objavili samo ono »što makar malo mireša na književnost«. Tu se, opet, otkriva dve velike grupe srodnih pitanja. S jedne strane, ponovo moramo pitati za uzroke koji dovode do tako karakteristične i rečite odsutnosti socijalizacije književnosti, do njene zatvorenosti i sparšenošći u samu sebe (gde svaki mlađi autor predstavlja »apsolutum«, pa ga drugi autor, odnosno drugo delo ne zanima, ne privlači ili podstiče na razgovor); a druge strane se, po pravilu, otvaraju takvi književni prilози koji pokušavaju, ako je ikako moguće, da ketiraju s tradicijom ili, što je još problematičnije, s tradicionalizmom, dokle s vrednostima koje su se u slovenčkoj književnosti javljale kao tipični usporavajući slojevi koji su u literaturu dolazili spolja, iz drugih svetova. U takvom je položaju svaka književnost koja pokušava da se otrese tog bremena interesantna i nosi nešto novo. U Škucovom književnom zborniku je toga pre malo: smemo da se upitamo da li je poziv bio dovoljno provokativan, da li je u poznatim prostorima, koje čine Mladi put, Mentor, pojedini brojevi Problema, da o drugim glesalima školskog karaktera i ne govorimo, obećavao nešto drugo, nešto što bi bilo privlačno za ovu, stvarnoj književnosti odanu, manjinu koja bi činila jezgro buduće književne generacije. U vremenu koje tako bezobzirno, tako radikalno i tako nonšalentno zatvara mogućnosti obavljanja mladim, nepoznatim autorima, početnicima, potrebitno bi bilo ponudenu mogućnost obostранo bolje razmotriti i brižnije iskoristiti. Kriju, bila ona unutrašnja – dakle samo estetsko-idejne prirode, ili spoljna – pragmatična, kakvom se pokazuje sadašnja, moguće je prevazići tako da je stvaraoči postave kad predmet svog književnog istraživanja. Od dvadeset četiri autora u tom pogledu se izdvajaju samo poezije Andreja Rozmana, Vore Pejović i Aleša Debeljaka, i prozni, odnosno dijaloski tekst Lj. Dimitrija Kralja. A to je isuvlašte malo da bi se govorilo o generaciji ili, čak, o profilisanoj generaciji koja pokušava, kao i sve književne generacije, da kritički prekine i u znatnoj meri odbaci tradiciju prethodnih generacija. Kriza se, o čemu jasno govorile i poezije i proza u Škucovom književnom zborniku, produbljuje, i o njoj bi trebalo progovoriti nešto više od onih poznatih obrazaca koje saopštavamo putem sredstava javnog komuniciranja. U tom pogledu imaju ŠKUC i njegov izdavački sektor buduće više mogućnosti nego što su ih dosad ponudili slovenčkoj kulturnoj javnosti.

Sa slovenačkog preveo: Jaroslav Turčan

BOŽIDAR VUJIĆ: »Sastavljeni jezici«, KOV, Vršac 1981.

Piše: Vojislav Sekelj

U poeziji Božidara Vujića svakidašnjica čovjekovog bitisanja zadobiva univerzalne kvalifikacije, na način odsuća postojanja predmeta pjevanja. Riječ se javlja kao nosilac smisla čije se značenje određuje pre ili izvan pjesme – spletom asocijacije. Znalačkim sažimanjem jezika, sadržaj pjevanja i potisnut idejom; samo potisnuće ostvareno je na način koji dozvoljava razvoj misli u pravcu postojanja »metafizičke organizacije«. Naime, pjesnik uzima »organizaciju« kao temu pjevanja i prelaza je u empiričkoj ravniji svjetu i jeziku, s težištem na odnosu svakidašnjice i zajedništva. Sprovedena simbolika omogućuje da značenje pada izvan pjesme, izvan riječi – znaka, ne opterećujući pjesmu, dok je rabljena simbolika u funkciji sudbinske veza-

nosti čovjeka za tip organizacije u nastajanju jestva iz postojanja. Sračinjenje pojedinačnog i općeg dato je upravo kroz »metafizičku organizaciju« ili uređenost: »peva kišnica u cisterni/ neprekidan rad najveća magija na svetu« (»Nova dodolska pesma«). Na tom planu, kišnica (zajedništvo) znači ne kap, ali ujedno i kap u cisterni, zatvorenoj posudi (organizacija), sistemu, preko pjesme u biti je suprotstavljanje čovjeku – trske, i on je osvježenje kroz rad zemlji. Rad, ali metafizička komponenta rada, komponenta koja oslobada uz osjećanje vezanci; omogućujući da se čovjek izdigne iznad ravnih svakidašnjica, iznad življene apstrakcije, a u cilju doživljavanja konkretnog i sagledavanju estetske dimenzije vremena, u kojem postojanje intenzivije kroz življeno zajedništvo prelazi u jestvo. I upravo to prelaze, taj kvantni skok, tvori kulturni prostor unutar kojeg je čovjek sebe omogućio kao ljudsko biće, a na činu razvijanja razlika.

U pjesmi »Bubamara« –

»Običnimi danima odeva se
u crveno sa crnim tačkama
praznikom
u crno sa crvenim tačkama«

– nije u pitanju puka zamjena, permutacija riječi, ili profano uočavanje pikturalnog, nego se strukture javlja u znaku odjevanja, kao ontološki nisilac značenja, i označava organsko prelazeće postojanje u jestvo. Podvlačimo prelazeće i ne identifikacijski, kao što je, na primjer, slučaj u pjesmi »Ulazak puža u metafiziku«; crveno-crne tačke nisu vanjski znak raspoznavanja, nego nužan uvjet postojanja; one kroz diferencijaciju vremena na obične i prazničke dane uključuju momenat povijesnog (izvjesnu fetišizaciju) i kroz ostvarenje te pretpostavke intendiraju da postojanje nečeg dođe do svog jestva, markirajući put gibanja bića, sa stajališta određene organizacije, ovdje bitno različite od samog načina postojanja predmeta pjevanja. Pjesma eo ipso kada pjeva o svijetu po sebi, pjeva o svijetu za nas, sa čitavom gamom problema, i upravo taj kvalitetni pomak – predmet, pjesma, čovjek – učinio je da se čovjek duhovno i tjelesno osovi i krene:

»i leti

leti

održavajući ravnotežu
pomoću tri tačke
na levom krilu
tri na desnom
i jednom zajedničkom za oba

pojavljuje se i odlaže
podsećajući na slobodu.

Vujić relativno skromnim jezičkim sredstvima ponire u dubinu, u prostore imaginacije gradeći aktivni simbolički jezik, jer algoritam tri tačke je izvan fizičke ravnoteže; ravnoteža je ostvarena ljetom koji podsjeća na slobodu u potrazi za zajedničkom tačkom. Mi ne tragamo za rješenjem, nego podsjećamo da u poeziji, pjesmi, u metafori imamo snažan instrumentarij pomoći kojega doživljavamo svijet u njegovoj jedinstvenoj razlikosti i monolitnoj povezanosti. Primljeno informaciju – recimo tri tačke – ne možemo odvojiti od subjektivnog doživljaja pjesme i svijeta (nedavno je u kompjuterskoj analizi pjesme Dure Jakšića informacija isključile doživljaj i složeni odnos pjesme i svijeta, i mašina je time dokazala svoju »akribičnu« nemoć i nesnažanje). U pjesmi doživljaj potiskuje informaciju, u pjesmi je proizvedeno zajedništvo čovjeka i svijeta, zajedništvo iz kojega čovjek nije ekskomuniciran; no, u moderno doba paradoks ove hipoteze je riječi: pobjedili pjesma – gubi čovjek, pobjedi li čovjek – gubi pjesmu; hoćemo reći: sve je manje duhovnog prostora za borbeni humanizam koji bi želio prizvesti tačku zajedništva na osnovu koje lijet ne bi bio samo moguć, nego u svakidašnjici i stvaran. Crveno i crno u Vujićevu pjesmi nisu kontingenčni znaci, još gore signali, nego simboli koji upravo na jednoj bubamari pokazuju nemoć čovjeka da pobedi nehumano životarenje u svijetu dihotomnih podjela na dobro i зло, lijevo i desno.

Božidar Vujić pjesnički promišlja i ostvaruje čovjekovu datost kroz simboličnu funkciju riječi. To da je čovjek ostvaren i zadan tijelom i duhom, između kojih, uslijed raznih razloga, postoje biće organizacije nad kojom gubi moć kontrole, iskazano je u nizu stilova: »primećeno je da nestaju orientirli /iz njihovog pomješanja«; »put im je obeležen odviše jasno/ da bi mogli dodirnuti Gospoda«; »Rastu / strogo kontrolisani borovi / u jednom pravcu / prema nebu. U pjesmi »Ulazak puža u metafiziku« jedinstvo identiteta između organizacije, rada i življena ispjевano je na izuzetan način. Sračinjenje između jedinke i organizacije je organska, no mi na tu organsku (strukturno ontološku) povezanost, gledajući puža, ni ne pomišljamo, isto kao i

stojan kerbler/ptui